

2023. URL: <https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/09/dys-smirnov-os.pdf>

5. Ухвала Комінтернівського районного суду від 25.05.22 р. у справі № 504/1160/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104570603>

6. Ухвала Деснянського районного суду м. Києва від 28.04.2020 р. у справі № 754/4939/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89003560>

7. Шаренко С. Л. Теоретико-прикладні основи діяльності слідчого судді в кримінальному провадженні: монографія. Х. : Право, 2021. 480 с.

8. Науково-практичний коментар до КПК України: від 13 квіт. 2012 р. О. А. Банчук та ін. ; за ред. О. А. Банчука, Р. О. Куйбіди, М. І. Хавронюка ; Центр політ.-прав. реформ. Х. : Фактор, 2013. 1058 с.

9. Ухвала Кіровського районного суду м. Кіровограда від 15.04.2020 р. у справі № 404/2302/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88877162>

10. Огляд судової практики ККС у складі ВС щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. Практика ККС у складі ВС. Київ. 2020 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogljad_KKS_VS.pdf

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-40>

ABOUT THE GROUNDS AND TACTICS OF JUDICIAL INTERROGATION OF THE INVESTIGATOR

ПРО ПІДСТАВИ Й ТАКТИКУ СУДОВОГО ДОПИТУ СЛІДЧОГО

Myroshnychenko Yu. M.

*PhD in Law, Chairperson of the
Illichivskii district court
of the city of Mariupol, Donetsk region
Mariupol, Ukraine*

Мирошниченко Ю. М.

*кандидат юридичних наук,
голова Іллічівського районного суду
міста Маріуполя Донецької області
м. Маріуполь, Україна*

Допит слідчого, котрий здійснював розслідування кримінального правопорушення, справа щодо якого знаходиться у провадженні суду,

був і залишається нагальним питанням національної науки та практики. Одні вчені висловлюються проти проведення допиту в судовому засіданні слідчого (співробітника оперативного підрозділу), інші навпаки вважають його доцільним.

На відміну від законодавства західних країн, де співробітник поліції, як свідок у кримінальному процесі, є не стороною процесу, а особистим доказом [1, с. 41], стаття 3 КПК України ставить слідчого на сторону обвинувачення. Відтак може виникнути сумнів щодо обґрунтованості попередження його судом про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві свідчення й за відмову від давання показань.

Деякі суперечності виникають і в разі допиту слідчого за заявою підсудного про застосування незаконних методів розслідування, коли слідчий фактично потрапляє у становище підозрюваного, від якого вимагають докази власної невинуватості, що не узгоджується з принципами кримінального судочинства. Також можливі застереження щодо балансу прав і можливостей сторін кримінального провадження в ситуації, за якої допит захисника як свідка прямо заборонений законом (стаття 65 КПК України), а допит слідчого – вельми поширене явище.

Проте, на наш погляд, функція слідчого як представника сторони обвинувачення завершується із закінченням досудового розслідування. В судовому засіданні слідчий допитується як свідок обвинувачення з дотриманням усіх правил допиту свідка, зокрема й права не свідчити проти себе. Тому нам уявляється таким, що заслуговує самої пильної уваги досвід країн Західного світу щодо використання в судовому провадженні доказового потенціалу показань осіб, причетних до кримінальних розслідувань з метою удосконалення національного судочинства.

Німецькі дослідники відзначають дві ситуації, в яких поліцейського допитують як свідок у суді: або поліцейський сам спостерігав за тим, що відбувається, або він проводив розслідування [1, с. 41, 45–46]. У судах США також повсюдно практикується допит співробітника поліції, якому у ході службової діяльності стали відомі обставини правопорушення. Наведені нижче узагальнені висновки ґрунтуються переважно на адаптованих положеннях навчального бюлетеня Х. Таннера [2], присвяченого стратегічним і тактичним питанням допиту слідчого в судах Сполучених Штатів. Переконані, що вони можуть бути покладені в основу аргументації щодо необхідності імплементації

в наше законодавство та судову практику досвіду передових країн світу.

1. Слідчий або інший співробітник правоохоронного органу, що вів досудове розслідування, може бути допитаний як свідок фактів, які свідчать про побачене чи почуте ним під час розслідування, зокрема про те, що він особисто робив в ході слідства, про слідчі дії, висновки та спостереження, про дотримання передбачених законом процедур, які забезпечили справедливе та об'єктивне розкриття фактів.

2. Прокурор подає суду докази через допит свідків, зокрема під час допиту слідчого. Наприклад, коли слідчий виявляє будь-які потенційні речові докази на місці події очікується, що він опише ці об'єкти, сформулює ланцюг висновків та ідентифікує предмет, якщо він буде представлений прокурором як доказ у суді.

3. У кримінальному судочинстві можна використовувати досвід слідчого не тільки, щоб розповісти, що й навіщо було зроблено слідством, можна також пояснити, чому не проведено певних видів слідчих дій, зазвичай пов'язаних зі збором доказів, або чому не було перевірено інші версії досліджуваної події.

4. Слідчого не допитують про те, що йому повідомив потерпілий або свідок, це типове свідчення з чужих слів, яке в американському судочинстві ще називається «слухом» і за загальним правилом, що діє в українському судочинстві, є недопустимим. Однак поведінка жертви, що включає емоційні та фізичні реакції (плач, уривчасте дихання, лихоманка, тремтіння тощо), які спостерігаються, коли жертву просять розповісти (і, в певному сенсі, заново пережити) те, що з нею сталося, не вважається слухом.

Такі реакції можуть бути дуже важливими доказами, що підтверджують як факт злочину, так і травматичний характер зазіхання. Вони також часто необхідні для пояснення нелогічної поведінки жертви, скажімо щодо затримки повідомлення про злочин. Інші дані можуть стосуватися поведінки жертви під час та після нападу. Надто важливим вважається розуміння судом всього контексту досвіду жертви.

5. Оскільки слідчий зазвичай дає показання після потерпілого, він може прояснити ті частини його показань, які є необхідними. До прикладу, прокурор може попросити слідчого вказати дату його бесіди з потерпілим, щоб наголосити на тому, що слідчий допит набагато ближче за часом до нападу, ніж показання потерпілого в суді.

6. Слідчий може бути допитаний про те, що підозрюваний розповів йому під час розслідування. При цьому показання слідчого про

визнання підозрюваним своєї причетності до події, що розслідується, не вважається показанням з чужих слів. Логіка полягає в тому, о визнання негативного факту особою, підозрюваною у кримінальних правопорушеннях, з більшою ймовірністю буде правдою, оскільки це визнання суперечить інтересам підозрюваного. Навпаки, заперечення правопорушення служить інтересам підозрюваного тому менш надійне.

7. Через слідчого прокурор може інформувати суд про передові методи розслідування. Це може допомогти пояснити хід слідства, зокрема те, що зробив слідчий, і як це було зроблено, що додає довіри слідчому як висококваліфікованому професіоналу. Це також є гарною основою для переходу до експертних показань слідчого.

8. В американських судах посадових осіб правоохоронних органів, які проводили досудове розслідування, часто допитують як експертів – фахівців у галузі своєї діяльності. Компетентність поліції визначається як сукупність знань, підготовки та досвіду, завдяки яким офіцери особливо добре знаються на тому, що суди вважають їх основними професійними завданнями [3, с. 484].

Якщо свідок володіє спеціальними знаннями, що виходять за рамки звичайних знань, і ці знання допоможуть суду зрозуміти докази або встановити цей факт, він може давати показання як свідок-експерт за умови, що суд вважає його показання допустимими й достовірними. Водночас наявність формальної освіти будь-якого роду не є обов'язковою, і в США вона не обов'язково переконлива для суду, бо свідок, який дає показання на основі великого досвіду, може бути більш ефективним, ніж високоосвічений свідок з невеликим практичним досвідом або без нього.

В Україні також маєтся правова основа для такого допиту (частина сьома статті 95 КПК України). Слідчий, який має багатий досвід та ґрунтовні знання в галузі криміналістичної методики розслідування правопорушень певної категорії, міг би бути допитаний щодо типових моделей поведінки злочинця та жертви, схарактеризувати звичайні наслідки злочинного зазіхання, описати типову слідову картину місця злочину, розповісти про науково обґрунтовані методики розслідування дій, тактику проведення окремих слідчих дій тощо.

Як і показання будь-якого іншого свідка, свідчення експерта мають обмеження. Найбільш очевидним із них є те, що експерт не повинен давати показання з питань, що виходять за межі, продемонстрованої суду компетентності. Наприклад, слідчий як свідок-експерт, має право

пояснити суду яким чином жертва сексуального насильства зазвичай реагує на злочинне посягання, але не може засвідчити, що жертва у розглядуваній справі зазнала нападу, що жертва говорить правду або що підсудний відповідає профілю статевого злочинця і винен у злочині.

Підсумовуючи, зазначимо, що впровадження в законодавство України таких понять, як прямиий і перехресний допит або навідне запитання означало початок «гри» за новими правилами, які теорія та практика національного судочинства так і не спромоглися сформулювати і якимось чином формалізувати. Тож якщо новий порядок нами запозичений, то немає серйозних причин, з яких варто було б нехтувати перевіреними століттями правилами його функціонування. Нема потреби повторювати той самий історичний шлях, щоб переконатися в їхній розумності та ефективності. З огляду на це слід розробити та впровадити в практику відповідні змагальній парадигмі правила судового допиту, зокрема суб'єктів досудового розслідування.

Література:

1. Müller, K. (2012). *Polizeibeamte als Zeugen im Strafverfahren – vom Ermittler zum personellen Beweismittel. Vom Ermittler zum Beweismittel, BOORBERG.*
2. Tanner, H. (2018). *The Investigating Officer's Direct Exam: Strategic and Tactical Considerations to Take Advantage of the IO's Expertise.* https://evawintl.org/wp-content/uploads/2018-01_TB-Direct-Examination.pdf
3. Lvovsky, A. (2021). *Rethinking Police Expertise [Review of Rethinking Police Expertise]. Yale Law Journal, 131(2), 370–781.* <https://www.yalelawjournal.org/issue/issue/volume-131-issue-2-november-2021>